

Soočanje šolskih svetovalnih delavk in delavcev z epidemijo covid-19

(3. junij 2020)

Ob izbruhu epidemije covid-19 se je življenje in delo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v trenutku izjemno spremenilo. Skupnost otrok/učencev/dijakov in strokovnih delavcev se je preselila v virtualni prostor. S tem so se odprla številna vprašanja o vplivu teh sprememb na vzgojne, izobraževalne in svetovalne procese ter vlogo svetovalne službe (prim. Gregorčič Mrvar, Jeznik in Kroflič 2020; Šarić in Gregorčič Mrvar 2020; School Counseling During COVID-19 2020).

Pred kratkim smo na oddelku opravili analizo stanja svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah ter potrdili ugotovitve več dosedanjih evalvacijskih študij, ki kažejo, da je dolga tradicija svetovalne službe znotraj posamezne vzgojno-izobraževalne ustanove dobrodošla že ob običajnem vzgojno-izobraževalnem procesu (Gregorčič Mrvar idr. 2020), še posebej pa je (bila) po našem mnenju nujno potrebna v razmerah dela vzgojno-izobraževalnih ustanov v času epidemije, ki je zajela Slovenijo. Svetovalna služba naj bi bila namreč ključni akter pri reševanju različnih situacij, ki so povezane z odnosi med odraslimi (učitelji in starši) in otroki oz. mladostniki, z učenjem, vzgojnimi vprašanji ter dilemami učiteljev pri izvajanju pedagoškega dela na daljavo ipd. (Gregorčič Mrvar, Jeznik in Kroflič 2020). Prav tako naj bi bila tisti del strokovne podpore zaposlenim, staršem ter otrokom oz. mladostnikom, ki lahko pomaga osmisliti in izboljšati bivanje, delo in učenje tudi v času izobraževanja na daljavo. Učitelji so (bili) praviloma usmerjeni v pripravo pedagoških gradiv in sprotno komunikacijo o opravljanju šolskih obveznosti z učenci in dijaki, svetovalni delavci pa naj bi bili posebej pozorni tudi na otroke in mladostnike ter starše iz ranljivejših družbenih skupin (prav tam).

Temeljna usmerjenost svetovalne službe, ki je ključna tudi v obdobju, ko se odpirajo številna vprašanja in negotovosti v vzgojnem in izobraževalnem delu ter procesu, je (p)ostati razvojno-preventivno usmerjena služba in kot taka ključna pri doseganju višje kakovosti dela vzgojno-izobraževalnih ustanov. Takšno usmerjenost bo služba dosegla, če bo interdisciplinarno zastopana in imela s svojimi dejavnostmi možnosti posegati v delo šole ter oddelkov in za posvetovalno delo z vsemi akterji vzgojno-izobraževalnega dela, tudi v obdobju izobraževanja na daljavo.

Da bi dobili vpogled v situacijo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v času epidemije, smo na Oddelku za pedagogiko in andragogiko (skupaj z Zvezo društev pedagoških delavcev Slovenije) izvedli raziskavo med svetovalnimi delavci in ravnatelji. Slednja je med drugim pokazala, da se večina ravnateljev strinja, da so jim svetovalni delavci v podporo pri soočanju z vprašanji organizacije izobraževanja na daljavo (Ermenc idr. 2020).

Z namenom, da bi še bolj celostno raziskali izzive in težave, s katerimi so se soočale šolske svetovalne službe v obdobju epidemije, pa smo izvedli raziskavo med svetovalnimi delavkami in delavci šol, vrtcev in dijaških domov. Raziskava je potekala prek spletnega anketnega vprašalnika 1ka v času **od 13. do 23. aprila 2020**. Svetovalne delavce smo k sodelovanju pri anketiranju povabili prek elektronske pošte, družabnih omrežij in prek društev različnih profilov svetovalnih delavcev. Na povabilo se je odzvalo 316 svetovalnih delavk (96,3 %) in 12 svetovalnih delavcev (3,7 %), **skupaj 328 anketirancev**. Med njimi je bilo 59,6 % svetovalnih delavcev osnovnih šol, 28,1 % svetovalnih delavcev srednjih šol, 5,9 % svetovalnih delavcev vrtcev in 3,7 % svetovalnih delavcev dijaških domov. Med anketiranci jih je 64,6 % navedlo, da je vzgojno-izobraževalna ustanova, v kateri delujejo, v mestnem in 35,4 % v nemestnem okolju. Med njimi je največ pedagogov (48 %), sledijo psihologi (28,3 %), socialni pedagogi (10 %), socialni delavci (7,2 %), specialni pedagogi (2,8 %) in trije inkluzivni pedagogi. Večina svetovalnih

delavcev opravlja svetovalno delo (89,8 %), nekateri pa hkrati izvajajo tudi dodatno strokovno pomoč (49,2 %), poučujejo predmet (13,9 %) in opravljajo tudi drugo sistematizirano delo (24,1 %).

Situacija glede opravljanja dela, ki je bila posledica zaprtja vzgojno-izobraževalnih ustanov, je naslednja: 88,1 % anketiranih svetovalnih delavcev je delo opravljal od doma, 5,9 % jih je (bilo) na čakanju, 5,9 % je podalo odgovor pod drugo (npr. dopust).

Vprašalnik je vseboval 21 vprašanj zaprtega tipa in eno ocenjevalno lestvico. Poleg demografskih podatkov nas je zanimalo predvsem, kako svetovalni delavci izvajajo svetovalno delo na daljavo, s kakšnimi težavami se srečujejo in kakšne rešitve iščejo. V tem delu so na vprašanja odgovarjali samo tisti, ki so delo opravljali od doma, s filtrskim vprašanjem pa smo izločili tiste, ki so bili na čakanju ali so dobili odpoved. Pri 11 vprašanjih so šolski svetovalni delavci zapisovali proste odgovore. Njihove zapise smo obdelali po načelih kvalitativne analize, s postopki kodiranja in oblikovanja nadrednih kategorij. Kvantitativne podatke smo obdelali na nivoju deskriptivne in inferenčne statistike.

Glavne ugotovitve raziskave

Spoprijemanje s situacijo

Najprej nas je na splošno zanimalo, **kako se svetovalni delavci spoprijemajo s trenutno situacijo oz. situacijo v času dela od doma**. Večinoma so bili njihovi odgovori pozitivni. Da se kot svetovalni delavci *dobro* (62,5 %) oz. *zelo dobro* (13,2 %) spoprijemajo s trenutno situacijo, je navedlo tri četrtine svetovalnih delavcev, petina je izbrala nevtralni odgovor (20,0 %). Da se *slabo* spoprijemajo z nastalo situacijo, je odgovorilo 4,3 % svetovalnih delavcev, nihče pa ni izbral možnosti *zelo slabo*. Prosili smo jih, da svojo oceno utemeljijo in iz odgovorov je razvidno, da se je večina svetovalnih delavcev hitro in dobro prilagodila na dane razmere. Opisali so, da so skušali zagotoviti, da je delo čim bolj nemoteno v neki prilagojeni obliki potekalo naprej, da so bili v podporo vodstvu in učiteljem ter da so skušali vzdrževati stike z učenci in starši. *Npr.: ... Več je sicer usmerjanja v načrtovanje in organizacijo dela za šolo in same pomoči pri šolskem delu. Veliko je sodelovanja z vodstvom pri oblikovanju smernic za učitelje, kako učencem prilagoditi pouk. Menim, da smo se na naši šoli situaciji primerno in učinkovito odzvali, ves čas spremljamo tudi odzive učiteljev, staršev in učencev. Glede na izredne razmere imam občutek, da delamo vse kar lahko in da to delamo dobro.*

Tudi med tistimi svetovalnimi delavci, ki so poročali o tem, da se dobro soočajo s situacijo, so mnogi izpostavili, da je bilo potrebno določeno **prilagoditveno obdobje** (do 14 dni), ki je bilo še posebej naporno, saj je bilo potrebno prilagoditi delo na daljavo, ga razmejiti od drugih družinskih obveznosti; predvsem pa vzpostaviti komunikacijo in stike na daljavo, opremiti in usposobiti vse učitelje in predvsem učence za delo na daljavo. Zgovorni so naslednji odgovori: *V prvem tednu sem porabila ogromno časa za iskanje svoje vloge, koordinacijo in pomoč kolegom pri delu, učencem brez opreme, iskanju primernih medijev komunikacije, organizaciji časa in razmejevanju dela in zasebnega. Sedaj nimam več občutka, da bi morala biti stalno dosegljiva, delo porazdelim po intervalih skozi dan, delo mi je manj stresno, bolj se zavedam, kaj je v moji moči in kaj pač ne.*

Svetovalni delavci so prav tako poročali, da imajo v danih razmerah **več dela, da je naporno** in da se mnogim delavnikom raztegne čez ves dan. Še posebej je težko za tiste, ki imajo lastne otroke, ki potrebujejo skrb in pomoč pri šolanju. Vsekakor niso vsi svetovalni delavci v enaki situaciji pri delu od doma in to bi veljalo upoštevati pri načrtovanju njihovega dela v tovrstnih okoliščinah. Velja pa izpostaviti, da so tudi mnogi tisti svetovalni delavci, ki jim ni potrebno usklajevati dela na daljavo in skrbi za otroke, poročali o večji obremenjenosti, npr.: *Je zelo naporno. Dosegljiva sem večji del dneva. Največ dopoldan, vendar tudi popoldan in zvečer. Na srečo obvladam IKT in me je ni strah uporabljati. Učim se uporabljati nova IKT orodja. Sem v stiku z dijaki, kolegi in vodstvom šole. Svetujem, pomagam, rešujem probleme, dajem inštrukcije (izvajam DSP), kontaktiram RIC in MIZŠ, spremljam tiskovne konference in spletne strani ...*

Nekateri svetovalni delavci so poročali, da večino svojega dela v prilagojeni obliki opravljajo naprej, drugi pa so opozarjali, da **kakovost svetovalnega dela ni ista, da umanjka osebni stik in da se tudi učenci ne odpro** tako kot se sicer, saj doma niti nimajo potrebne zasebnosti; z nekaterimi pa sploh ne morejo vzpostaviti stikov. Zato so nekateri svetovalni delavci poročali tudi o tem, **da občutijo nemoč**, ker ne vedo, kako jim pomagati. Seveda je oteženo predvsem delo z ranljivimi skupinami učencev. Svetovalni delavci so pri tem izpostavljali učence s posebnimi potrebami, učence z učnimi težavami in učence, ki doma niso deležni ustreznih podpore. Npr.: *Ne počutim se dobro, ker ne dostopam do ranljivih skupin. Tudi, če sem uspešna pri vzpostavitvi stika, je ta drugačen kot v šoli. Čutim, da so nekateri v stiski, ker pogovor poslušajo tudi drugi družinski člani (pri nekaterih). Tudi ob pozivih, da poročajo o težavah, o teh poročajo le redki, kljub temu, da ti dobro veš, da so v stiski, saj poznaš družino. Poskusila sem tudi z delavnicami na daljavo (nadaljevanje projekta, ki se je izvajal v šoli), da bi vplivala na njihovo počutje, a se mi zdi, da se razpoloženje otrok spreminja iz teden v teden. Na začetku so še poročali o počutju, zdaj želijo o občutjih, počutju opraviti na hitro (sem v redu).*

Nekateri svetovalni delavci pa so izpostavili, da uspejo dobro delati tudi z učenci z učnimi težavami: *Z vodstvom šole in učitelji smo dobro začrtali delo in vse poteka po ustaljenih tirnicah. Po 4 tednih smo vse starejše učence usposobili za delo preko računalnika in vsem učencem šole omogočili dostop do tehnike. Učenci z učnimi težavami lepo sodelujejo z nami in so veseli pomoči. Starši so hvaležni za podporo in besede spodbude.*

Večina svetovalnih delavcev izpostavlja **pomembnost vzpostavljanja in vzdrževanja stikov** tako z vodstvom, učitelji ter učenci in starši, a se pri tem poslužujejo različnih načinov in oblik komunikacije. Nekateri so pri tem fleksibilnejši in uporabljajo zelo različne oblike in načine komuniciranja (videokonference, komunikacijo preko različnih omrežij ...), nekateri pa ostajajo pri elektronski pošti in telefonu, pa še slednjega ne koristijo vsi, kar pomeni, da je dostopanje do njih zelo omejeno. Iz tega sledi, kako pomembno je, da se vzpostavijo komunikacijske poti in usposobijo vsi strokovni delavci tudi v določenih IKT orodjih. Svetovalnim delavcem pa bi bilo potrebno omogočiti tudi službeni mobilni telefon.

Nekateri svetovalni delavci pa so izpostavili, da jim je tovrstna situacija tudi v svojevrstni **izziv**, da skušajo biti proaktivni in najti nove oblike dela na daljavo. Nekaj jih je situacijo izkoristilo tudi za **strokovno usposabljanje in izobraževanje ter za pisanje različnih prispevkov**, za kar običajno nimajo časa po ugotovitvah nedavne raziskave o svetovalnem delu (Gregorčič Mrvar idr. 2020).

Upoštevati je treba tudi njihova opozorila, **da vsega ni moč opraviti na daljavo**. Sem sodi **zahtevnejše svetovalno delo, nudenje individualne učne pomoči**, pa tudi določene naloge, kot je npr. **vpis v 1. razred**.

Pozitivni vidiki v spremenjenih okoliščinah dela

Zatem nas je zanimalo, ali svetovalni delavci opažajo kakšne pozitivne vidike v spremenjenih okoliščinah dela? Dobri dve tretjini (67,6 %) jih je odgovorilo pritrdilo, dobra četrtina (25,6 %) pa v nastali situaciji ne vidi pozitivnih vidikov. 6,8 % pa je izbrala možnost *drugo*.

Tisti, ki ne vidijo pozitivnih vidikov v spremenjenih okoliščinah dela, izpostavijo predvsem to, kar omenjajo nekateri že pri prejšnjem vprašanju, torej **manko osebnega stika**, tako s sodelavci, kot z otroki in mladostniki ter starši. Opozarjajo, da so prikrajšane predvsem določene skupine otrok in mladostnikov ter da gre na splošno zaznati manj kakovostno pedagoško delo na daljavo. **Svetovalni delavci tako potrdijo na več mestih izpostavljeno bojazen, da obstoječa oblika izobraževanja na daljavo pogloblja že pred tem obdobjem obstoječe razlike med učenci in dijaki**. Navajamo primer tovrstnega zapisa: *Ne predstavljam si, kako živijo družine, v katerih vladajo nasilje, alkohol, zlorabe, revščina, ... Otroci takšnih družin so šli v šolo, da so se umaknili iz svojega okolja. Sedaj nimajo kam. En (ali pa 100) moj telefonski klic jih ne more rešiti. Pogovor preko zooma, skypa, viberja, teamsa, ali*

karkoli že, tudi ne (če ga že znajo uporabljati). Veliko njih je vdanih v situacijo, čakajo, da mine, upajo, da preživijo. Šolskega dela se lotevajo z odporom, niso motivirani, nimajo tiskalnikov, da si natisnejo učne liste ... Cel kup je tega.

Na drugi strani pa je kar veliko tistih, ki vidijo prednosti v spremenjenih okoliščinah predvsem v drugačnem načinu dela, kar argumentirajo tako z opisovanjem osebnih okoliščin (razporejanje časa za delo, odpade vožnja na delo), kot z vsebinskimi spremembami dela (manj administrativnega dela oz. več časa zanj, več časa za študij in pisanje člankov ipd.). Med prednostmi pa posebej **izstopajo tudi pridobljene nove spretnosti in znanja, povezane predvsem z uporabo IKT, tako pri samih svetovalnih delavcih in učiteljih, kot tudi pri učencih in mladostnikih.** Navajamo primer odgovora: *Učenci imajo možnost spoznati in se naučiti IKT, učenci s težavami fine motorike se lahko naučijo uporabljati računalnik za pisanje, spoznali bodo veliko različnih gradiv, zanimivih spletnih strani, orodij.*

Svetovalni delavci navajajo tudi večjo povezanost znotraj kolektiva, prav tako z učenci in mladostniki ter starši, večjo samostojnost učencev in dijakov, nekateri učenci in dijaki pa naj bi s tem pristopom tudi pridobili, npr. tudi učenci s posebnimi potrebami. **Zanimivo je, da jih kar nekaj zapiše, da bo zaradi situacije v prihodnje pedagoško delo bolj cenjeno:** *Odnos dijakov in njihovih staršev do učiteljev se spreminja - vedno bolj cenijo delo učiteljev in razrednikov. Predvsem dijaki, ki so sicer precej izostajali od pouka, si želijo, da se čimprej vrnemo nazaj v šolske klopi.* Pozitivna stran nastale situacije je torej v tem, da se zavemo pomena pedagoškega dela in učiteljeve vloge. V raziskavi, ki je bila izvedena med osnovnošolskimi in srednješolskimi učitelji v šolskem letu 2015/16 se je namreč pokazalo, da sami učitelji ocenjujejo, da ima njihov poklic nizek ugled v družbi ter da se v povprečju le delno strinjajo, da jih starši in učenci spoštujejo (Šteh idr. 2019).

Soočanje s težavami in ovirami pri vzgojno-izobraževalnem ter svetovalnem delu

Nadaljevali smo z vprašanjem o tem, **ali se svetovalni delavci pri delu od doma soočajo s težavami in ovirami pri vzgojno-izobraževalnem ter svetovalnem delu.** Temu vprašanju je pritrnilo skoraj tri četrtine svetovalnih delavcev (72,8 %). Več kot polovica (51,5 %) svetovalnih delavcev, ki so podali odgovor na to vprašanje, je navedla, da veliko težavo predstavlja to, da *učenci oz. njihovi starši nimajo dostopa do računalnika oz. ustreznih IKT orodij. Nepoznavanje in slaba usposobljenost drugih* (poleg učencev in njihovih staršev tudi učiteljev) pri uporabi IKT orodij je navedlo 41,4 % svetovalnih delavcev, dobra petina (22,2 %) pa je izpostavila tudi *svoje nepoznavanje in slabo usposobljenost za uporabo IKT orodij.* Približno tretjina (34,8 %) jih je izpostavila še *tehnične težave pri uporabi IKT orodij* in tudi to, da *tovrstna orodja niso ali so le delno ustrežna za svetovalno delo* (32,8 %). Najmanj svetovalnih delavcev (3,5 %) je kot težavo izpostavilo *nedostopnost do računalnika ali ustreznih IKT orodij.*

Sodelovanje svetovalnih delavcev v času dela od doma z drugimi udeleženci

Dve vprašanji sta se nanašali na **pogostost sodelovanja** s sodelavci, učenci/dijaki, kolegi svetovalnimi delavci in na **oceno** njihovega sodelovanja.

Spodbudno je, da v času zaprtja šol *splah še niso* ali so *le enkrat* sodelovali z učitelji oz. vzgojitelji, ni navedel noben svetovalni delavec. Najpogosteje svetovalni delavci *sodelujejo v kolektivu* (večkrat na teden ali vsak dan z ravnateljem (50,9 % : 23,8 %) in večkrat na teden ali vsak dan z učitelji (46,4 % : 44,5 %)), pa tudi *s starši* (večkrat na teden (45,6 %) ali vsak dan (19,1 %) in *z učenci ter dijaki* (vsak dan (47,4 %)). Najredkeje pa svetovalni delavci sodelujejo s *strokovnjaki oz. strokovnimi službami izven šole, z drugimi šolskimi svetovalnimi delavci v in zunaj ustanove* pa so se povezovali enkrat (33 %), večkrat (36,6 %) ali pa dnevno (19 %). **To nakazuje na pomen podpornih strokovnih mrež v obdobju epidemije.**

Preverili smo tudi, ali se pojavljajo **statistično pomembne razlike med osnovnimi in srednjimi šolami pri pogostosti komuniciranja s posameznimi skupinami.** Ugotovili smo, da svetovalni delavci iz

osnovnih šol statistično pomembno pogosteje kot svetovalni delavci iz srednjih šol sodelujejo z drugimi svetovalnimi delavci v in/ali izven svoje šole (vsak dan/večkrat na teden 62 % : 46 %). Svetovalni delavci iz osnovnih šol tudi nekoliko pogosteje sodeluje s strokovnjaki na drugih institucijah kot svetovalni delavci iz srednjih šol (večkrat na teden/vsak dan slabih 20 % svetovalnih delavcev na osnovnih šolah in slabih 8 % na srednjih šolah). Prav tako je statistično pomembno večji delež svetovalnih delavcev iz osnovnih šol, ki večkrat na teden ali vsak dan sodelujejo s starši (skoraj 73 %), na srednjih šolah je takšnih le slaba polovica.

Pomembno višjo stopnjo komuniciranja osnovnošolskih svetovalnih delavcev s starši lahko pojasnimo z velikim starostnim razponom učencev v osnovni šoli in posledično potrebo po tem, da o nekaterih vprašanih še ni smiselno komunicirati z učenci mimo staršev, verjetno pa se potreba po tem manjša s stopnjo samostojnosti učencev, kar pojasni tudi nižji delež srednješolskih svetovalnih delavcev, ki so komunicirali s starši. Večjo stopnjo sodelovanja s strokovnjaki v drugih ustanovah pa lahko verjetno pojasnimo tudi s prehodom učencev na srednješolsko raven izobraževanja in z drugimi postopki, ki so povezani z različnimi statusi učencev. Iskanje povezav s svetovalnimi delavci v drugih institucijah pa je verjetno povezano tudi z zastopanostjo svetovalnih delavcev na matični šoli. Če se ne moreš posvetovati s kolegi v okviru šole, je verjetneje da iščeš povezave zunaj šole.

Ko smo svetovalne delavce prosili, da ocenijo svoje sodelovanje z različnimi udeleženci, smo ugotovili, da z večino sodelujejo *dobro* ali *zelo dobro*. Najbolje ocenjujejo sodelovanje z učitelji in vzgojitelji ter sodelovanje z ravnateljem (kot zelo dobro ali dobro je sodelovanje z učitelji/vzgojitelji ocenilo skoraj 90 % vprašanih, pozitivno oceno podpora ravnatelja je prav tako podalo skoraj 88 % svetovalnih delavcev). Nekoliko slabše, pa vendar še vedno kot *dobro* in *zelo dobro*, ocenjujejo sodelovanje z otroki/učenci/dijaki (69 %) in njihovimi starši oz. skrbniki (70 %). Najnižje ocene sodelovanja in podpore (slabo 20,2 % in zelo slabo 7,2 %) so svetovalni delavci namenili Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport in drugim strokovnim institucijam, kot so Zavod RS za šolstvo, Društvo šolskih svetovalnih delavcev Slovenije, fakultete ipd.

V nadaljevanju povzemamo nekaj glavnih utemeljitev svojih ocen sodelovanja s posameznimi skupinami.

Sodelovanje z učitelji ...

Iz rezultatov je razvidno, da je velika večina svetovalnih delavcev zadovoljna s sodelovanjem z učitelji in/ali vzgojitelji in večina (203-je ali 76,9 %) je svojo oceno tudi utemeljila. Najpogosteje so izpostavili, da **so v stalnem stiku** ter se sproti obveščajo, usklajujejo ter dogovarjajo o vseh tekočih zadevah (67) ali da so v stiku po potrebi (11). Iz tega je zagotovo razvidno, kako pomembno je za kakovostno delo in sodelovanje vzpostaviti kakovostno komunikacijsko mrežo, da je pretok informacij nemoten, da si lahko nudijo medsebojno podporo, se posvetujejo in rešujejo aktualne težave. Nekateri svetovalni delavci so ponovno izpostavili, kar je razvidno že iz predhodnih rezultatov, da je kljub vsemu komunikacija omejena in da predvsem umanjka osebni stik in komunikacija v živo (10). Slednja ima določene kvalitete, ki jih ni mogoče nadomestiti.

Nadalje so mnogi ponovno izpostavili, da je sodelovanje dobro, tekoče (28 utemeljitev), a niso posebej opisali za kakšno vrsto sodelovanja gre. Nekateri pa so posebej utemeljili, da gre za **nudenje medsebojne pomoči ter skupno reševanje težav in učenje**, kar kaže na značilnosti partnerskega sodelovanja (34). V določenih primerih so se še bolje medsebojno povezali, tako da se je razvil še večji občutek pripadnosti skupnosti (6). Nekateri so posebej izpostavili **odzivnost učiteljev** in njihovo pripravljenost na sledenje usmeritvam, predlogom (28). Na drugi strani pa so izpostavili, da ne sodelujejo z vsemi učitelji/vzgojitelji enako dobro, da bi bilo lahko bolje (8) ter da niso vsi odzivni in pripravljeni na prilagajanje, upoštevanje smernic (16). Svetovalni delavci so v svojih utemeljitvah nadalje izpostavili, da učitelji v teh razmerah **potrebujejo pomoč, da jo nekateri tudi poiščejo ter se posvetujejo** (24). Le 3-je so izpostavili, da učitelji še vedno ne poiščejo pomoči in ne naslovijo

problemov na njih ter dva, da nekateri učitelji še vedno ne razumejo stiske in težave otrok in staršev, da to res težko razumejo.

... ravnateljji ...

Od 269 svetovalnih delavcev, ki je ocenilo sodelovanje z ravnateljji, jih je 192 (71,4 %) svoj odgovor tudi obrazložilo. Analiza ocene sodelovanja z ravnateljji je pokazala, da večina svetovalnih delavcev (zelo) dobro in redno sodeluje z ravnateljji v vseh vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Kar 154 od 192 svetovalnih delavcev (80 %), torej tistih, ki so svoje sodelovanje označili kot *dobro* ali *zelo dobro*, je v odgovorih izpostavilo pozitivne vidike sodelovanja z ravnateljcem ne glede na vrsto vzgojno-izobraževalne ustanove, 18 svetovalnih delavcev je opozorilo hkrati na pozitivne in negativne vidike sodelovanja ter 18 jih je izpostavilo negativne vidike sodelovanja. Dva odgovora smo uvrstili med drugo (nov ravnatelj, ni sodelovanja).

Največ odgovorov je bilo kratkih in jedrnatih, a hkrati zelo povednih, nanašali pa so se predvsem na **pogostost sodelovanja, obliko komunikacije in (splošno) izraženo pohvalo, podporo in pomoč**, ki jo ravnateljji nudijo svetovalnim delavcem ali jo nudijo drug drugemu, npr. *smo ves čas v stiku, vse dni v tednu, prek telefona, e-pošte idr.; ravnatelj je v oporo in pomoč, se odzove, je umirjen, je dosegljiv in ažuren, se podpiramo* ipd. Večina svetovalnih delavcev je pohvalila delo, sodelovanje, odnos in komunikacijo ravnateljev, npr.: *Ravnatelj sprejema zelo modre odločitve.*

Nekaj svetovalnih delavcev je bolj obširno oblikovalo svoje odgovore, nanašali pa so se na:

- **skupno načrtovanje, izvajanje in spremljanje vzgojno-izobraževalnega dela**, npr.: *Vse pedagoške odločitve sprejemava skupaj. Veliko predebatirava ...;*
- **področja vzgojno-izobraževalnega dela, v katere se ravnatelj vključuje, in akterje, s katerimi sodeluje**. Ta vidik ponazarja izjava: *Ravnatelj je takoj odziven in podpira vse oblike dela z dijaki in starši, usklajuje dejavnosti učiteljev in razrednikov, se odziva na pobude dijakov in staršev, hkrati pa tudi učiteljem postavlja zdrave meje - glede količine in obsega snovi, ki jo učitelji posredujejo, kot tudi glede načinov preverjanja in ocenjevanja znanja.;*
- **kakovost vodenja kolektiva v času epidemije in posredovanja relevantnih informacij in tehnične podpore ostalim strokovnim delavcem**, npr.: *Vedno je na razpolago, vedno pripravljena sodelovati, svetovati, nuditi pomoč. Naši odnosi temeljijo na zaupanju. Poskrbi, da je na tekočem z vsem, kar se dogaja, a ne z nekim inšpektorskim preverjanjem, ne nalaga nam dodatnih (nepotrebnih) nalog – na primer: vsakodnevno izčrpno poročanje o svojem delu... (nekateri ravnateljji to zahtevajo).*

Hkrati velik delež svetovalnih delavcev poroča o **pozitivnem odnosu ravnateljev do dela in nalog, ki jih opravljajo svetovalni delavci**. Ti poročajo na primer: *sledi mojemu delu; moje delo pohvali; moje delo ceni; od nas ne pričakuje, da se bomo raztrgali na pol, temveč nas opozarja, da naj pazimo na svoje zdravje; pusti nam dosti avtonomije in nam zaupa* ipd.

Nekateri svetovalni delavci, predvsem tisti, ki so svoje sodelovanje označili kot *niti dobro niti slabo* in (*zelo*) *slabo*, pa opozarjajo na negativne vidike pedagoškega vodenja in sodelovanja z ravnateljcem. Opozarjajo predvsem dvoje: prvič, da svetovalni delavci in učitelji s strani ravnatelja **nimajo dovolj podpore in soglasja pri delu, da ni dovolj smernic in pojasnil za delo ter ni rednih stikov z ravnateljji ali drugimi strokovnimi delavci**; in drugič, da je **veliko administrativnega dela glede opravljanja dela doma**.

Nekaj svetovalnih delavcev pa je izpostavilo tudi mnenje ravnateljev, da svetovalnega dela **ni možno opravljati na daljavo**, npr. izjava: *Mnenje nadrejenega, da svetovalnega dela ni možno opravljati kot "delo na daljavo". Pomembnejša vloga učiteljev in predvsem razrednikov.*

Odgovori večine svetovalnih delavcev torej vendarle nakazujejo, da je čas epidemije svetovalne delavce in ravnatelje povezal: nudijo si medsebojno podporo, pomoč, sodelujejo pri iskanju rešitev v zvezi z vzgojno-izobraževalni in (po)svetovalnim delom ter si delijo ideje, znanje, izkušnje.

... učenci in dijaki ...

Od 263 svetovalnih delavcev, ki je ocenilo sodelovanje z otroki, učenci oz. dijaki, jih je 210 oz. 79,9 % svoj odgovor tudi utemeljilo. Pri razvrščanju v pomenske kategorije smo nekatere odgovore razvrstili v več kategorij.

Svetovalni delavci so v utemeljitvah svojih ocen sodelovanja z učenci najpogosteje opisovali **odzivnost** (63) oz. **neodzivnost** (49) **učencev in dijakov**. Analiza odgovorov je pokazala, da so zlasti tisti, ki so označili odgovor *niti dobro niti slabo*, v odgovoru navedli tako odzivnost kot neodzivnost učencev. Izrazili so torej zavedanje razlik med učenci, med katerimi so se nekateri odzvali na nove okoliščine, drugi pa so bili manj odzivni ali nedosegljivi. Primeri odgovorov iz te kategorije: *Veliko dijakov je odzivnih, rabijo pomoč. Problem je le, da ne vidimo tistih, ki se ne oglašajo.*; *Z otroki, s katerimi se slišimo po telefonu, so odzivni, ko pa gre za naslavljanje večje skupine npr. preko e-sporočil, je zaznati nekolikšen upad.*; *Večina dijakov se dobro odziva. Ti so tudi dobro sodelovali v času rednega pouka. Tisti, ki pa že v času rednega pouka niso dobro sodelovali, se tudi sedaj slabo ali se sploh ne odzivajo.*

Svetovalni delavci so v svojih utemeljitvah vključevali opise **dobrega sodelovanja učencev in dijakov** (18), **njihovega zadovoljstva** (16) **in truda** (11). Tovrstne utemeljitve so prispevali zlasti tisti svetovalni delavci, ki so na petstopenjski lestvici označili, da je njihovo sodelovanje *dobro* ali *zelo dobro*. Na primer: *Večina otrok je zadovoljnih, da lahko poklepetajo in delijo svoje izkušnje.* Ali: *Večina dijakov in dijakinj je dobro odzivnih, naloge, ki jih dobijo, četudi niso obvezne, kar radi opravljajo. Na srečanja (Zoom ipd.) radi prihajajo.*

Svetovalni delavci so izpostavili **pomen osebnega stika** (15). Zavedajo se, da je delo sicer možno prilagoditi na daljavo, vendar to ne more nadomestiti osebnega stika. To so navajali zlasti tisti svetovalni delavci, ki so označili sodelovanje kot *dobro* (6) ali *niti dobro niti slabo* (8). Na primer: *Včasih rabijo več dni za odziv, v šoli je lažje, ker jih lahko osebno poiščeš in prej razrešiš nastalo situacijo ali problem.*

Svetovalni delavci so opozorili, da imajo zaradi drugačnih razmer dela **omejen domet delovanja** (9), na primer: *Nekateri učenci- dijaki se ne bodo javljali svetovalni službi, tudi če bodo v težavah, na vrata pisarne pa bi potrkali. Zato je lahko veliko otrok izpuščenih iz obravnave, čeprav bi jo potrebovali. Oglasijo se le tisti, katere sama kontaktiram.*

Obenem težko ocenjujejo kakovost svoje dela, saj je malo ali sploh **ni povratnih informacij** s strani učencev in dijakov (6), na primer: *Nimam povratnih informacij, kako pogosto se odzivajo na mojo spletno učilnico, jo pregledujejo...*

Nekaj svetovalnih delavcev je v svojih utemeljitvah opisovalo **oblike in načine komunikacije z učenci in dijaki** (14), čeprav so v zvezi s tem že podali odgovor na vprašanje zaprtega tipa. Verjetno so želeli natančneje pojasniti svoj odgovor, ki se je v času spremenil (*Na začetku smo komunicirali le po mailu ali telefonu, vedno večkrat pa sedaj tudi po drugih medijih.*) ali je drugačen za različne skupine učencev (*Dnevno sem v stiku z njimi preko različnih aplikacij. Z nekaterimi se učim, z drugimi dopisujem, kako so. Tedensko pripravim za otroke zabavno nalogo, na katero se lahko odzovejo na različne načine z maili, slikami, posnetki.*)

V nekaterih odgovorih so svetovalni delavci opozorili na to, da je sodelovanje z učenci in dijaki **odvisno tudi od odziva staršev** (14). Med učenci oz. dijaki so razlike v sodelovanju tudi zaradi tega, ker jih starši ne spodbujajo ali pa je ne morejo nuditi takšne podpore, kot bi jo potrebovali za prilagoditev dela na daljavo: *Učenci se odzivajo in poskrbijo, da opravijo delo. Tu imajo najmanj težav otroci, ki prihajajo*

iz urejenih družinskih okolji, čeprav imajo hude učne težave.; Nekateri učenci se ne odzivajo na vabila, ne upoštevajo dogovorjene ure srečanja, ignorirajo ali preprosto ne vidijo sporočil, ker niso večši tehnologije. Z učenci, ki niso večši tehnologije, imamo velike težave z vzpostavljanjem komunikacije, sploh če starši ne znajo slovensko ali so po cele dneve odsotni od doma.

Tisti svetovalni delavci, ki so svoje sodelovanje označili kot *dobro* ali *zelo dobro*, so posebej izpostavili tiste učence in dijake, ki **samoiniciativno vzpostavijo stik** (10). Nekateri učenci torej niso le pasivni udeleženci pri šolanju v teh razmerah, ampak so pri tem aktivni: *Se odzivajo na moja sporočila, nekateri mi pišejo tudi sami.*

Nekateri svetovalni delavci (10) so bolj natančno opisali svoj odgovor o pogostosti stikov z učenci in dijaki, saj ta ni enaka z vsemi, npr.: *z nekaterimi smo na vezi vsakodnevno, z drugimi se nismo slišali.* Primer **individualiziranega pristopa k učencem** je naslednji odgovor: *Dobro sodelujem z mojimi učenci za DSP, na vezi smo z devetošolci glede vpisa v srednjo šolo, kontaktirajo me tudi drugi učenci, ki potrebujejo kakršnokoli pomoč.*

Svetovalni delavci so nadalje v svojih utemeljitvah izražali še zelo raznolike ideje, mnenja in dileme, kot so vprašanja o usposobljenosti učencev za delo z IKT, vprašanje pravičnosti in enake dostopnosti ter varnosti na spletu. Navajali so, da so se prilagodili in da skušajo pritegniti k sodelovanju tudi učence, ki se ne odzivajo. Za področje svetovalnega dela so štirje svetovalni delavci izpostavili, da je sedaj v ospredju učenje: *V šoli se pogosteje obračajo name kot v nastali situaciji. Veliko sodelovanja z učenci so vzpostavili razredniki in drugi izvajalci. Nekako je bil v ospredju učni proces, kako ga izpeljati.*

... starši ...

Od 264 svetovalnih delavcev, ki so ocenili svoje sodelovanje s starši, jih je 201 oz. 76,1 % svojo oceno še dodatno pojasnilo, od tega jih je večina pred tem izbrala možnost *dobro* ali *zelo dobro*. Vsebinska analiza utemeljitev pokaže, da prevladujejo odgovori (56), v katerih svetovalni delavci bolj **na splošno opisujejo sodelovanje s starši**: *Z vsemi družinami otrok sem vzpostavila stik in prav vsi so pripravljeni sodelovati, redno se odzovejo, sprejemajo pomoč in podajajo povratno informacijo o poteku dela na domu.* Sledijo opisi (24), v katerih svetovalni delavci **opisujejo čustva in doživljanje sodelovanja s strani staršev**: *Veseli vsakega klica, ponujene pomoči. Vsi so dobili mojo telefonsko št. s povabilom, da me kadarkoli pokličejo. In žal opažam, da so prvi klici bili predvsem tehnične narave ...sedaj pa ob pol noči dobim sms, da ne zmorejo več ...tako da ja, potrebujejo pomoč.* Sedem svetovalnih delavcev opisuje tudi **trud staršev**: *Mislím, da se večina trudi po svojih najboljših močeh, šest pa jih izpostavlja vsebinsko podporo staršem*: *Staršem pošiljam gradiva podpore, namesto načrtovanih Srečanj s starši.* Le tri izjave nakazujejo, da v sodelovanju s starši **ni posebnih sprememb**.

Nekaj svetovalnih delavcev (9) poroča, da z nekaterimi **starši sodelujejo, z nekaterimi pa ne**: *Sodelovanje je odvisno od pripravljenosti sodelovanja staršev otrok. Nekateri so hitro odzivni, nekateri ne. Nekatero si pripravljeno zelo sodelovati, nekateri manj.*

Svetovalni delavci (6) zapišejo tudi, da s starši **sodelujejo preko razrednikov**: *Delo je predvsem posredno, prek razrednikov. Povratne informacije o učinkih zaenkrat nimam, en pa, da komunicira najprej neposredno z dijaki*: *Menim, da je pri delu z dijaki pomembno v prvi vrsti reševati težave neposredno z njimi, saj je prav, da prevzemajo odgovornost za svoje delo. Posledično najprej kontaktiramo njih.* Trije svetovalni delavci, ki so zaposleni v dijaških domovih, poročajo, da komunikacija poteka **preko vzgojitelja doma**.

Čeprav so svetovalni delavci sodelovanje sicer ocenili kot *dobro*, jih pet vseeno izpostavi, da **manjka osebni stik**: *Se dogovorimo za način pomoči, ki jo potrebujejo in je njim najustreznejša, a ni osebnega stika.*

Več izjav (19) se nanaša na **opis načina ali pa na sredstva komunikacije ter pogostost sodelovanja**. Med načini prevladuje komunikacija po spletni pošti. Na drugi strani pa spet večji delež svetovalnih delavcev (16) opozarja na **neodzivnost nekaterih staršev**: *Do sedaj so bili starši slabo odzivni. Enkrat na teden sem poslala mejl, v katerem sem želela NJIHOVO poročilo o delu otroka, a od mnogih nisem dobila nič, redki so napisali, naj se obračam na otroka samega, saj mora on povedati, kako poteka delo. Sem razredničarka 9. razreda, sedaj sem vzpostavila stik z otroki, ampak me skrbi za tiste, ki se ne javljajo nič.*

Zanimiv pa je tudi sklop izjav (19), v katerih svetovalni delavci izpostavijo presenečenje nad **nizko stopnjo samoiniciativnosti staršev za sodelovanje**. Še 9 jih zapiše, da je lahko problem tudi v **vzajemnem nesodelovanju staršev in otrok ter mladostnikov**: *Podobno kot pri dijakih tudi pri nekaterih starših traja več dni, da se odzovejo. Nekateri starši so bili v začetki ukrepov tudi zelo negativno naravnani do dela šole (v smislu, da so dijaki preveč obremenjeni).*

... ministrstvom in drugimi inštitucijami

V odgovorih svetovalnih delavcev glede sodelovanja z Ministrstvom in drugim strokovnimi institucijami (Zavod za šolstvo...) je bilo veliko raznolikosti. Še posebej izstopa to, da so nekateri svetovalni delavci priporočila in usmeritve teh institucij označili za pomanjkljive in prepozne, drugi pa kot zadostno in koristno podporo za prilagajanje novi situaciji. Precej svetovalnih delavcev je v odgovorih napisalo, da so **usmeritve preohlapne ali pomanjkljive in prepozne**. Nekateri drugi svetovalni delavci, med katerimi so prevladovali tisti, ki so sodelovanje ocenili kot dobro, pa so navedli, da so bile **usmeritve in napotki koristni**, podpora pa pravočasna in zadostna. V osmih odgovorih je posebej izpostavljena dobra podpora s strani Zavoda RS za šolstvo. 19 svetovalnih delavcev je podporo omenjenih institucij označilo kot **neuporabno**, na primer: *V praksi je toliko različnih zgodb, ki jih je treba reševati od spodaj navzgor, da to ne igra bistvene vloge. Mislim, da za svetovalne delavce ni bilo podanega nič preveč uporabnega. Še posebej so izpostavili nedorečenosti glede izvedbe NPZ in vpisa v osnovno in srednjo šolo ter na višje- in visokošolske zavode (8).*

Nekateri svetovalni delavci so prepoznali **prizadevanje in trud s strani institucij** (11), na primer: *Imam občutek, da poskušajo nuditi čim več opore in odgovoriti na vsa naša vprašanja. Drugi jim očitajo idealiziranje stanja in problematičnost izvedbe predlaganih smernic (12): Vse prikazujejo zelo bleščeče, a vendarle nimajo realnega pogleda. Pri večini učencev ne poteka delo tako gladko, kot to prikazujejo preko medijev.*

Svetovalni delavci so v zvezi s podporo institucij navedli, da se morajo znajti sami ali da so **prepuščeni samim sebi**. Nekaj jih je izpostavilo **problematičen način obveščanja**, ko so o priporočilih prej izvedli iz medijev kot neposredno od ministrstva. V preostalih odgovorih so svetovalni delavci omenjali še **negotovost in zaskrbljenost** glede tega, kaj bo po koncu teh posebnih razmer. Trije so omenili, da je zelo **obširna in raznolika ponudba priporočil**, tako da morajo sami izluščiti, kaj je za njih uporabno. Kar nekaj pa je bilo **splošnih pritožb** brez konkretne utemeljitve, na primer: *Ne dajo nam nič konkretnega, od nas želijo naše primere, predloge. ali Ne potrebujemo motivacijskih nagovorov, ampak dejstva.*

Kdo potrebuje največjo mero podpore in sodelovanja?

Zanimalo nas je tudi, **kdo je po mnenju svetovalnih delavcev v tem času potreboval največjo mero podpore in sodelovanja**. Analiza odprtih odgovorov je pokazala, da so po mnenju večine svetovalni delavcev največ podpore potrebovali otroci in mladostniki (učenci in dijaki) (192), nato starši (92) in nenazadnje učitelji (včasih tudi ravnatelj) v vzgojno-izobraževalni ustanovi (60).

Med učenci so svetovalni delavci izpostavili predvsem otroke in mladostnike ter njihove starše, ki prihajajo iz ranljivih skupin, npr. priseljenci, družine z nižjim SES ipd., in učence ter dijake, ki imajo status

posebnih potreb. Pri učencih in dijakih so izpostavljali tudi vprašanja in težave povezane z učenim delom, vodenjem in motivacijo pri učenem delu, ustreznostjo domačega okolja, IKT podporo, pa vse do stisk, ki jih doživljajo posamezni otroci/mladostniki in njihovi straši. Prav tako so pogosto izpostavili starše nasploh, ki so morali prevzeti del nalog šole.

Pogosto pa so svetovalni delavci izpostavljali tudi podporo učiteljem, predvsem v vprašanjih, kako izpeljati delo na daljavo, in se soočati s stresom, ki ga prinese tovrstno delo.

Nekaj jih je izpostavilo, da podporo in sodelovanje potrebujejo vsi vpleteni (11), tudi svetovalni delavci sami, npr.: *Ne morem dati prednosti nikomur. Vsi potrebujemo podporo drug od drugega. Vsi smo se v tej godlji znašli istočasno. Tudi jaz sama potrebujem podporo./.../.*

Zaključki

Osnovni namen raziskave, ki jo predstavljamo, je bil analiza izzivov in težav, s katerimi so se soočale šolske svetovalne službe v obdobju epidemije in vzgojno-izobraževalnega ter svetovalnega dela na daljavo. Na osnovi rezultatov smo oblikovali nekaj zaključkov in predlogov za nadaljnje delo svetovalne službe in sodelovanje svetovalnih delavcev z drugimi akterji v tem času. V ta del smo vključili tudi sklepne misli, ki so jih svetovalni delavci podali ob zaključku vprašalnika.

Večina svetovalnih delavcev je imela možnost delo opravljati na daljavo, vseeno pa ostaja pomemben delež svetovalnih delavcev, ki te možnosti niso imeli (so (bili) na čakanju ipd.) ali pa njihova vloga v izobraževanju na daljavo ni bila povsem jasna. Ob tem bi opozorili na **pomembno in eno ključnih vlog, ki jo imajo svetovalni delavci že v običajnih razmerah vzgojno-izobraževalnega dela in prav tako v času izobraževanja na daljavo**, kar se je iz raziskave pokazalo tako v sodelovanju z otroki/mladostniki, njihovimi starši kot strokovnimi delavci v vzgojno-izobraževalni ustanovi. Pomen njihove vloge se je potrdil torej tako iz odgovorov svetovalnih delavcev pričujoče raziskave kot tudi iz odgovorov ravnateljave iz istega skopa raziskave (Ermenc idr. 2020). To vlogo so in bi morali tudi v prihodnje **prepoznati ravnatelji vzgojno-izobraževalnih ustanov, predvsem pa tudi odločevalci na področju vzgoje in izobraževanja**.

Svetovalni delavci poročajo, da je (bilo) v času izobraževanja na daljavo več dela, da je to bolj naporno (za vse udeležene) in mnogim se je delavnik raztegnil čez ves dan. Opozarjajo tudi, da kakovost komunikacije in svetovalnega dela ni ista, saj umanjka predvsem osebni stik s sogovorniki. Gre za stik, ki ga lahko interakcija ob pomoči sodobnih tehnologij samo delno nadomesti. Kljub temu pa nekateri izpostavljajo, da je bilo takšno delo izziv, ki je omogočilo pridobivanje **novih znanj in spretnosti, predvsem iz IKT, nastalo pa je tudi veliko gradiv (npr. o samostojnem učenju, motiviranju za učenje, soočanju s stisko itd.)**, kar bi bilo smiselno **na različnih področjih vzgojno-izobraževalnega in svetovalnega dela uporabiti tudi v prihodnje**.

Vežano na prejšnjo točko, se je med svetovalnimi delavci pokazala potreba po več **usposabljanj iz svetovanja na daljavo**. Hkrati pa je bila ponovno poudarjena potreba po **delu v timih, udeležbi na podpornih (npr. supervizijskih) skupinah** in večji podpori **ministrstva in drugih strokovnih ustanov** pri delu svetovalnih delavcev (npr. z vidika normativov, z vidika podajanja smernic za delo, ki so jih bili npr. v tem času deležni predvsem učitelji).

Odgovori večine svetovalnih delavcev nakazujejo, da je čas epidemije **svetovalne delavce in ravnatelje povezal**. V opisih sodelovanja je bilo izpostavljeno, da si nudijo medsebojno podporo, pomoč, sodelujejo pri iskanju rešitev v zvezi z vzgojno-izobraževalni in (po)svetovalnim delom ter si delijo ideje, znanje, izkušnje. Podobno kažejo tudi rezultati raziskave Soočanje ravnateljev z epidemijo covid-19 (Ermenc idr. 2020). Takšna podporna mreža znotraj vzgojno-izobraževalnih ustanov je bistvena za doseganje kakovostnega vzgojno-izobraževalnega dela.

Prav tako so se v dani situaciji **povezali svetovalni delavci in učitelji/vzgojitelji**. Velika večina svetovalnih delavcev je najbolj zadovoljna prav s sodelovanjem z učitelji. Opisujejo, da so z mnogimi v vsakodnevnih stikih, si nudijo oporo in skupaj rešujejo težave. Izpostaviti velja, da je treba graditi na komunikacijski mreži, da je ta vzpostavljena ne glede na to, ali gre za čas epidemije ali ne. Pri tem je treba poskrbeti tako za tehnično raven (ustrezne komunikacijske povezave) kot organizacijsko raven (časovno načrtovanje).

Situacijo nekateri svetovalni delavci vidijo kot priložnost za nove **uvide in razmislek o strokovnih rešitvah in morebitnih sistemskih spremembah** na področju šolstva (preverjanje in ocenjevanje znanja, vzgojno delovanje v šoli, obremenjenost učencev, delo z otroki/mladostniki iz ranljivih skupin ipd.).

Nekateri svetovalni delavci pa ne nazadnje opozarjajo na **posledice stanja, ki se bodo po njihovem mnenju odražale tudi ob vračanju v vzgojno-izobraževalne ustanove in s katerimi se bodo morali v veliki meri soočiti ravno oni**. Različni strokovnjaki nas opozarjajo, da lahko situacije, kot je epidemija, v katerih je prisotna negotovost, sprožijo tesnobo tako pri odraslih kot pri otrocih, več je lahko psihične razdražljivosti, občutenja anksioznosti, težav v duševnem zdravju ipd. (gl. Ključne informacije ... 2020). Hkrati lahko pričakujemo več stisk, ki bodo posledica že sicer skrhanih odnosov v družinah, povečane brezposelnosti staršev in skrbnikov otrok ipd. Znano je, da se otroci in mladostniki na takšne situacije odzivajo različno. Lahko postanejo bolj razdražljivi, jezni, tesnobni, lahko se umikajo ali nasprotno, bolj intenzivno iščejo družbo in stik z odraslimi (gl. Kako se pogovarjati z otroki ... 2019). S tega vidika lahko potrdimo, da bodo svetovalne službe ob koncu trenutne situacije še bolj obremenjene z določenimi vprašanji in stiskami posameznikov in/ali družin. Zato je že omenjeni razmislek o **stanju in vlogi svetovalne službe v šolah/vrtcih in dijaških domovih ter v skupnosti** nujno potreben. V prihodnje bo treba še **okrepiti razvojno-preventivno delo svetovalne službe** na nivoju oddelkov, skupin in vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote in ustvariti pogoje za sodelovanje svetovalne službe z akterji v in zunaj vzgojno-izobraževalne ustanove (gl. Gregorčič Mrvar idr. 2020).

Viri:

- Ermenc, K. S., Kalin, J. in Mažgon, J. (2020). Soočanje ravnateljev z epidemijo covid-19. V: *Refleksije v času virusa Covid-19*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko.
- Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Kalin, J., Kroflič, R., Mažgon, J., Šarić, M. in Šteh, B. (2020). *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K. in Kroflič, R. (2020). Razmislek o vlogi in pomenu šolskih svetovalnih služb v času epidemije. V: *Refleksije v času virusa Covid-19*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko.
- Kako se pogovarjati z otroki o koronavirusu SARS-COV-2 (COVID-19)?* (2020) Dostopno na: <https://www.nijz.si/sl/kako-se-pogovarjati-z-otroki-o-koronavirusu-sars-cov-2-covid-19>
- Ključne informacije: Koronavirus (SARS-CoV-2)* (2020). Dostopno na: <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-2019-ncov>
- School Counseling During COVID-19 (2020). Dostopno na: <https://www.schoolcounselor.org/school-counselors/professional-development/learn-more/covid-update>
- Šarić, M. in Gregorčič Mrvar, P. (2020). Nekaj predlogov za delo šolske svetovalne službe v času izolacije zaradi epidemije. V: *Refleksije v času virusa Covid-19*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko.
- Šteh, B., Kalin, J. in Čepić, R. (2019). Status učiteljev in učiteljskega poklica: pogledi od znotraj. V: J. Kalin in R. Čepić (ur.). *Poklicni razvoj učiteljev, Ugled in transverzalne kompetence*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Pedagoška fakulteta Univerze na Reki, str. 47–66.